

NEVIDITEĽNÉ VLÁKNA SÚDNEHO DIALÓGU: OD OBYČAJOVÉHO PRÁVA PO SIEŤOVÚ ANALÝZU PODPOROVANÚ UMELOU INTELIGENCIOU

INVISIBLE THREADS OF JUDICIAL DIALOGUE: FROM CUSTOMARY LAW TO AI-ASSISTED NETWORK ANALYSIS

Igor Hron¹

Abstrakt: Príspevok skúma potenciál umelej inteligencie (AI) a sieťovej analýzy pri identifikácii medzinárodného obyčajového práva prostredníctvom skúmania súdneho dialógu. Východiskom je metodologická diskusia o tradičných prístupoch založených na dvojprvkovom teste štátnej praxe a *opinio iuris*, ktoré sú vystavené rastúcemu objemu a fragmentácii v globalizovanom prostredí medzinárodného práva. Príspevok analyzuje limity aktuálnych metód, ako aj kritiku Komisie OSN pre medzinárodné právo. V tomto kontexte hodnotí možnosti, ktoré ponúkajú nástroje AI na spracovanie rozsiahlych korpusev právnych textov, identifikáciu citačných sietí medzi medzinárodnými súdmi a odhaľovanie vzorcov právneho uvažovania. Príspevok poukazuje na skutočnosť, že integrácia výpočtových metód do tradičného právneho výskumu dokáže poskytnúť doplnkový pohľad na proces formovania obyčajového práva, najmä prostredníctvom vizualizácie vzťahov medzi rozhodnutiami a sledovania implicitných aj explicitných vplyvov. Zároveň zdôrazňuje potrebu metodologickej obozretnosti, keďže kvalita výstupov závisí od reprezentatívnosti dát a interpretácia právneho kontextu nemôže byť plne nahradená algoritmami. Cieľom príspevku je prispieť k diskusii o inovatívnych interdisciplinárnych metodológiách, ktoré kombinujú právny výskum s analytickými kapacitami umelej inteligencie, a tým obohatiť i komparatívnu právnu vedu.

Kľúčové slová: umelá inteligencia, medzinárodné obyčajové právo, súdny dialóg, sieťová analýza, komparatívne právo

Abstract: The paper explores the potential of AI and network analysis in identifying customary international law through the study of judicial dialogue. It begins with a discussion of traditional approaches based on the state practice

¹ Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra právnych dejín a právnej komparatistiky.

and *opinio iuris*, which are increasingly challenged by the growing volume and fragmentation of international law sources. The paper analyses the limits of current methods as well as the criticism of the ILC. In this context, it evaluates the opportunities offered by AI tools for processing extensive body of text, identifying citation networks among international courts, and uncovering patterns of legal reasoning. The paper highlights that integrating AI tools into traditional legal research can provide a complementary perspective on the process of custom crystallising, particularly through the visualization of relationships between decisions and the tracing of both implicit and explicit influences. At the same time, it emphasizes the need for methodological caution, since the quality of outputs depends on the representativeness of data, and the interpretation of the legal context cannot be fully replaced by algorithms. The aim of the paper is to contribute to the discussion on innovative interdisciplinary methodologies that combine legal research with the analytical capacities of AI, thereby enriching comparative legal scholarship.

Key words: artificial intelligence, customary international law, judicial dialogue, network analysis, comparative law

Úvod

Medzinárodné obyčajové právo predstavuje základný, no zároveň metodologicky náročne uchopiteľný prameň medzinárodného práva. Hoci článok 38 ods. 1 písm. b) Štatútu Medzinárodného súdneho dvora (MSD) poskytuje formálny rámec a východisko pre identifikáciu obyčaje, praktická aplikácia ustáleného dvojprvkového testu, ktorý má svoje reflexie aj v iných odvetviach práva je v súčasnom globalizovanom svete čoraz komplikovanejšia. Tradičné metódy zisťovania ustálenej praxe štátov a *opinio juris* sú tak vystavené pnutiu s objemom potenciálne relevantných dôkazov o existencii obyčaje rozptýlených v množstve dokumentov, súdnych rozhodnutí a diplomatickej korešpondencie v rôznych jazykoch naprieč viacerými jurisdikciami. Tento článok v tomto kontexte preto skúma, ako umelá inteligencia (AI) a nástroje sieťovej analýzy dokážu objasniť často neviditeľné súvislosti medzi súdnymi rozhodnutiami naprieč medzinárodnými súdmi, a môžu potenciálne zmeniť naše chápanie toho, ako sa obyčajové medzinárodné právo vyvíja a kryštalizuje. Preto je tento príspevok predovšetkým metodologickým vstupom do diskusie na poli právneho porovnávania, medzinárodného práva ako aj právnych dejín. Preskúmaním prieniku oblastí komparatívneho práva, súdneho dialógu a technologického rozvoja tento príspevok navrhuje, že prístupy podporené AI môžu poskytnúť transparentnosť a komplexnosť, pri mapovaní formovania a existencie noriem obyčajového práva, ktorá je častokrát vytýkaná aktuálnym

doktrínalnym prístupom.² Tento inovatívny prístup prichádza vo chvíli, keď medzinárodné právo čelí narastajúcej zložitosti, kritike a fragmentácii, pričom viaceré fóra riešia podobné právne otázky a potreba väčšej koherencie sa stáva čoraz pálčivejšou.³

Metodologické výzvy identifikácie obyčajového práva

Identifikácia medzinárodného obyčajového práva je už dlho charakterizovaná nejasnosťami prepletenými okolo dvojprvkového testu ustálenej praxe štátov a *opinio iuris*. Historickú aj súčasnú úlohu obyčaje v medzinárodnom práve však nemožno podceňovať, keďže zostáva popri zmluvách a všeobecných princípoch podľa článku 38 ods. 1 Štatútu MSD základným prameňom bez formálne stanovenej hierarchie medzi týmito prameňmi.⁴

Napriek zásadnému významu tejto oblasti sa v nej naďalej diskutuje o tom, čo bývalý sudca MSD Philip C. Jessup už pred desaťročiami označil ako „*množstvo rôznorodých pravidiel súhrnne nazývaných právo*“ vo svojom traktáte o nadnárodnom práve a jeho prameňoch.⁵ Táto terminologická nejednoznačnosť odráža hlbšie metodologické problémy, ktoré v rámci doktríny stále pretrvávajú, nakoľko existuje viacero diskutovaných prístupov k identifikácii obyčajového práva, pričom každý má svoje teoretické východiská aj praktické obmedzenia. Rozsiahlou činnosťou Komisie OSN pre medzinárodné právo v oblasti identifikácie obyčajového práva, bola kritizovaná možnosť zamieňania judikatúry medzinárodných súdnych orgánov (hoci je relevantná a autoritatívna), s dôkazmi požadovanými tradičnými prístupmi k dokazovaniu obyčaje.⁶

Odras neistoty pri identifikácii formovania obyčajového práva možno sledovať aj v doktríne. Kammerhofer poukazuje na skutočnosť, že absentuje jasná definícia „*meta-pravidiel*“, ⁷ teda toho čo tvorí štátnu prax aj *opinio iuris*.⁸ Zároveň analyzuje

² Jeden z novších vstupov do diskusie napr. FORTUNA, Marina et al. (eds.): *Customary International Law and Its Interpretation by International Courts: Theories, Methods and Interactions*. Cambridge: Cambridge University Press, 2024.

³ MARCOS, Henrique: From Fragmented Legal Order to Globalised Legal System: Towards a Framework of General Principles for the Consistency of International Law. In: *Athena – Critical Inquiries in Law, Philosophy and Globalization*, roč. 3, č. 1 (2023), s. 97–98.

⁴ PELLET, Alain: Article 38. In: ZIMMERMANN, Andreas et al. (eds): *The Statute of the International Court of Justice: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2012, m.č. 271-281.

⁵ JESSUP, Philip C.: *Transnational Law*. New Haven: Yale University Press, 1956, s. 8-9.

⁶ International Law Commission: Third report on identification of customary international law, by Sir Michael Wood, Special Rapporteurs, UN Doc A/CN.4/682 (2015), s. 120-121, §§ 58-61.

⁷ Pravidlá pomocou ktorých je znovuvytváraný pôvod obyčaje. Bližšie pozri KAMMERHOFER, Jörg: Customary International Law and Some of Its Problems. In: *European Journal of International Law*, roč. 15, č. 3 (2004), s. 524–525.

⁸ Tamže, s. 542–546.

induktívne aj deduktívne prístupy k preukazovaniu obyčajového práva a ukazuje, že ich kombinácia tieto teoretické medzery len čiastočne zmierňuje.⁹ Casis navrhuje alternatívny prístup k identifikácii obyčaje, zohľadňujúci nedostatky tradičného dvojprvkového modelu, pričom poskytuje náhľad na alternatívne pragmatické prístupy (napr. prioritu skúmania *opinio iuris*, prípadne variabilnú škálu vzťahu medzi oboma zložkami s možnou prevahou jedného z nich, či identifikácie praxe, ktorá nemusí byť výlučne iba štátnou).¹⁰

Aj napriek tejto kritike majú autoritatívnu pozíciu stále závery Komisie OSN pre medzinárodné právo z roku 2018 spomenuté vyššie. Záver komisie č. 2 potvrdzuje dvojprvkový prístup na určenie existencie a obsahu obyčaje a zdôrazňuje, že tento prístup je univerzálne uznávaný.¹¹

Záver č. 3 upravuje hodnotenie dôkazov s ohľadom na celkový kontext, povahu pravidla a konkrétne okolnosti.¹² Komisia zároveň zdôrazňuje induktívny prístup k identifikácii obyčaje založený na empirických dôkazoch. Deduktívnu metódu považuje iba za doplnkovú pomôcku, ktorá by mala byť používaná opatrne.¹³

Hoci tieto závery poskytujú užitočné usmernenie, neodstraňujú základné epistemologické problémy identifikácie obyčaje. V praxi tak naďalej zostáva otvorenou otázka výberu relevantných dôkazov, hodnotenia ich váhy a určenia dostatočnosti praxe a *opinio iuris*.¹⁴

Úloha komparatívneho práva v medzinárodnom práve a úskalia tradičných metód

Pre riešenie vyššie načrtnutých problémov je vhodné rozšíriť kontext skúmanej problematiky a ozrejmiť vzťah medzi komparatívnym a medzinárodným právom. Tento príspevok vychádza z predpokladu, že komparatívne právo môže byť hodnotným nástrojom pri identifikácii vznikajúcich obyčajových noriem, ako aj pri pochopení vývoja právnych konceptov v rôznych jurisdikciách a právnych systémoch.¹⁵

⁹ Tamže, s. 545–546.

¹⁰ CASIS, Rommel: Re-customizing Customary International Law. In: *The Philippine Yearbook of International Law*, roč. 18, (2019), s. 27–36.

¹¹ International Law Commission: Draft conclusions on identification of customary international law with commentaries, UN Doc A/73/10 (2018), Conclusion 2, komentár, s. 5, § 2.

¹² Tamže, Conclusion 3, komentár, s. 6–8, §§ 1–9.

¹³ Tamže, Conclusion 2, komentár, s. 5, § 5.

¹⁴ Kritiku a kontroverzie vnímal v tom období aj člen komisie, G. Nolte, v súčasnosti sudca MSD. NOLTE, Georg: How to Identify Customary International Law? – On the Final Outcome of the Work of the International Law Commission (2018). In: *KFG Working Paper Series, No. 37, Berlin Potsdam Research Group "The International Rule of Law – Rise or Decline?"*, 2019, s. 13–14.

¹⁵ ROBERTS, Anthea: Comparative International Law? The Role of National Courts in Creating and Enforcing International Law. In: *International and Comparative Law Quarterly*, roč. 60, č. 1 (2011), s. 58.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že medzinárodné súdy čoraz viac využívajú komparatívnu právnu analýzu na podporu svojich rozhodnutí a výkladov. Samotný MSD pravidelne využíva odkazy na iné pramene, pričom sa často obracia na národné právne systémy a regionálnu prax, aby ozrejmil obsah a rozsah medzinárodných záväzkov.¹⁶

Tento prístup je oveľa viac badateľný na regionálnej úrovni, kde sú ľudskoprávne inštitúcie obzvlášť aktívne vo využívaní komparatívnych postupov, pričom Európsky súd pre ľudské práva (ESLP), Medziamerický súd pre ľudské práva a Africký súd pre ľudské práva a práva národov často odkazujú na judikatúru iných súdov (aj navzájom na seba) a čerpajú z rozmanitých právnych tradícií s cieľom rozvíjať svoju pozíciu ako aktívnych členov diskusie na medzinárodnom poli.¹⁷

Je tomu tak aj preto, že tieto orgány čoraz pravidelnejšie riešia právne otázky, ktoré majú presah nad rámec ľudskoprávných dohovorov, ako napr. otázok v oblasti ochrany životného prostredia.¹⁸

Napriek tomu tradičné metódy komparatívneho práva môžu byť pri aplikovaní na identifikáciu obyčajového medzinárodného práva limitované viacerými faktormi. Po prvé, častokrát pri výbere zdrojov a jurisdikcií sú vyberané vzorky, ktoré lícuju s pozadím autora konkrétnej analýzy, prípadne také, ktoré sedia do autorovej línie argumentácie (tzv. *cherry picking*).¹⁹ Zároveň je tiež zaužívaným zvykom vyberať reprezentatívne jurisdikcie veľkých právnych systémov,²⁰ čo je ale zároveň kritizované Komisiou OSN pre medzinárodné právo.²¹ Často však pri týchto prístupoch absentuje hlbšie systematické odôvodnenie prečo práve tieto a nie iné príklady. Inými slovami a v širšom kontexte: prečo by sa mali niektoré právne systémy uprednostňovať pred inými pri identifikácii obyčajových noriem? Táto výzva súvisí s ďalším aspektom, pod ktorým si možno predstaviť jazykovú bariéru.²² Kým v kruhoch diplomacie a medzinárodného práva sú pramene v anglickom,

¹⁶ Ako príklad pozri súhrn napr. vo vzťahu k všeobecným princípom: International Law Commission: Second report on general principles of law, UN Doc A/CN.4/781/Add.1 (2020), s. 7-17, §§ 25-54.

¹⁷ SANDHOLTZ, Wayne: Human rights courts and global constitutionalism: Coordination through judicial dialogue. In: *Global Constitutionalism*, roč. 10, č. 3 (2021), s. 15.

¹⁸ Pozri napr. časti „Relevant International Materials“ (§§ 133-231) a osobitne „Comparative Law“ (§§ 232-272) rozsudku ESLP vo veci Verein Klimaseniorinnen Schweiz and others proti Švajčiarsku, č. 53600/20, 09. apríl 2024.

¹⁹ SIEMS, Mathias M. The end of comparative law. In: *Journal of Comparative Law*, roč. 2, č. 2 (2007), s. 133-134.

²⁰ ELLIS, Jaye. General Principles and Comparative Law. In: *European Journal of International Law*, roč. 22, č. 4 (2011), s. 957.

²¹ Report of the International Law Commission Seventy-fourth session (24 April–2 June and 3 July–4 August 2023), UN Doc A/78/10, Conclusion 5, s. 18–19, §§ 2-5.

²² KISCHEL, Uwe: *Comparative Law*. Oxford: Oxford University Press, 2019, s. 10–12.

francúzskom či španielskom jazyku relatívne dostupné a využívané,²³ zvyšné pramene v arabčine, čínštine, portugálčine, ruštine a mnohých iných jazykoch často zostávajú neviditeľné pri typickom porovnávaní na medzinárodnej úrovni. Inými slovami, v prevažnej väčšine prípadov sú do komparatívnych analýz vybrané jurisdikcie reprezentujúce kontinentálny a anglo-americký právny systém.²⁴ Táto redukcia však môže viesť k systematickej zaujatosti v prospech západných právnych tradícií a na úkor právnej praxe a uvažovania významnej časti štátov sveta. Presne na tento aspekt je poukazované optikou kritických prístupov k medzinárodnému právu, tzv. TWAIL (*Third world approaches to international law*)²⁵ a v poslednom období už aj SWAIL (*Second world approaches to international law*).²⁶

Napokon, tradičné komparatívne analýzy často narážajú na malé množstvo skúmaných zdrojov, pretože výskum je nevyhnutne obmedzený rozsahom analýzy na zvládnuťelné vzorky (časovo aj ľudsky), ktoré nemusia skutočne reflektovať drobné odlišnosti v prístupe k chápaniu práva.

Postavenie súdnych rozhodnutí a ich úloha vo vzťahu k medzinárodnému obyčajovému právu

Vyššie načrtnuté myšlienky narážajú na ďalšiu výzvu a dlhoročný problém, ktorým je rozlišovanie medzi formálnymi a materiálmi prameňmi práva, kategorizácii súdnych rozhodnutí a ich skutočným normatívnym vplyvom v medzinárodnom práve. Dôležitosť, aktuálnosť a potrebu hľadania riešení tohto problému ilustruje prebiehajúca práca Komisie OSN pre medzinárodné právo na subsidiárnych prostriedkoch podľa článku 38 ods. 1 písm. d) Štatútu MSD.²⁷

Pozícia súdnych rozhodnutí v medzinárodnom práve je pritom predmetom rozsiahlej vedeckej diskusie a aplikačnej neistoty už od koreňov moderného medzinárodného

²³ HERNANDEZ, Gleider: On multilingualism and the international legal process. In: Select proceedings of the European Society of International Law (2010), s. 444.

²⁴ PICKER, Colin: International Law's Mixed Heritage: A Common/Civil Law Jurisdiction. In: *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, roč. 41, č. 4 (2008), s. 1104–1107.

²⁵ ANGHIE, Antony: Rethinking International Law: A TWAIL Retrospective. In: *European Journal of International Law*, roč. 34, č. 1 (2023), s. 7–12.

²⁶ (Re)Searching for SWAIL. Part I: An Interview with Patryk Labuda and Marek Jan Wasiński, dostupné na: <https://voelkerrechtsblog.org/researching-for-swail-part-i/>; (Re)Searching for SWAIL. Part II: An Interview with Patryk Labuda and Marek Jan Wasiński, dostupné na: <https://voelkerrechtsblog.org/researching-for-swail-part-ii/>.

²⁷ International Law Commission: First Report on Subsidiary Means for the Determination of Rules of International Law, UN Doc A/CN.4/742 (2020). Porovnaj tiež: WOOD, Michael – SENDER, Omri: *Identification of Customary International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 254.

právneho systému.²⁸ Rovnako hlboké historické korene a aj teoretický diskurz spojený s touto otázkou. Hoci článok 38 ods. 1 písm. d) Štatútu MSD klasifikuje súdne rozhodnutia ako „subsidiárne prostriedky na určovanie právnych noriem“²⁹ a nie ako primárne pramene,³⁰ ich praktický vplyv ďaleko presahuje túto formálnu charakterizáciu.

V spisbe môžeme identifikovať viacero línií, k tejto téme. Prvým z nich je názor, podľa ktorého rozhodnutie súdu môžu tvoriť právo, ale iba v rámci procesu kryštalizácie obyčaje.³¹ Podľa ďalších názorov súd iba deklaruje právo také, aké je.³² Ako však tvrdí bývalý sudca MSD Shahabuddeen, „všetky súdy, no azda o to viac [MSD] vzhľadom na to, že rozhoduje medzi zvrchovanými štátmi, dbajú na to, aby sa vyhli výrazom naznačujúcim súdnu tvorbu práva; uprednostňujú používanie pojmov, ktoré naznačujú, že ide iba o objasnenie skutočného významu existujúcich právnych princípov, čo v širokom zmysle skutočne zodpovedá realite. Ako to vyjadril Lauterpacht: „mnohé akty súdnej legislatívy sa v skutočnosti môžu uskutočniť pod rúškom zisťovania medzinárodného obyčajového práva.“³³ Tento následok si možno všimnúť aj na rozhodnutiach MSD, ktorý si uvedomuje dosah svojich rozhodnutí, preto pristupuje k tvorbe práva s opatrnosťou, čím zabezpečuje kontinuitu a zabraňuje nadmerným odklonom od konsenzu štátov.³⁴

V tomto bode je potrebné vrátiť sa k vyššie uvedenej myšlienke o identifikácii obyčaje, nakoľko sa jej prax v niektorých smeroch vymyká. Významný pohľad do pozadia prijímania rozhodnutí MSD (najmä vo fázach písania rozhodnutí a neverejných porád o návrhoch rozhodnutí súdu) poskytuje Lando prostredníctvom kvalitatívneho výskumu, v rámci ktorého osobitne skúmal otázku, ako porady sudcov ovplyvňujú voľbu metodológie pri identifikácii obyčajového práva. Záverom tohto výskumu je, že individuálne etapy (prvé poznámky a návrh osnovy rozhodnutia) preferujú induktívny prístup zatiaľ čo vo fáze schvaľovania uprednostňujú neinduktívne prístupy (napr. určenie (*assertion*) obyčaje). Lando argumentuje, že súd

²⁸ Tento záver je preukázateľný archívnymi materiálmi. Bližšie pozri: Permanent Court of International Justice, Advisory Committee of Jurists: Procès-verbaux of the Proceedings of the Committee – June 16th to July 24th 1920 with Annexes. Hague: Van Langenhuysen Brothers, 1920, s. 293–297.

²⁹ V pôvodnom anglickom znení: *subsidiary means for the determination of rules of law*. V pôvodnom francúzskom znení: *moyen auxiliaire de détermination des règles de droit*.

³⁰ THIRLWAY, Hugh: *The Sources of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2019, s. 131.

³¹ SHAHABUDEEN, Mohamed: *Precedent in the World Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996, s. 72.

³² Tamže, s. 83 a nasl.

³³ Tamže, s. 84.

³⁴ Tamže, s. 220–221.

musí v kolektívnych fázach signalizovať jednotu a legitímnosť, čo vedie k skracovaniu induktívnej argumentácie.³⁵

Zo súčasnej perspektívy je potrebné poukázať na prácu Komisie OSN pre medzinárodné právo, ktorá doposiaľ vypracovala tri komplexné správy a návrhy záverov o úlohe judikatúry a doktríny v medzinárodnom práve.³⁶ Nie je prekvapujúce, že najvýznamnejšie medzinárodné súdne orgány vrátane samotného MSD sa pravidelne odvolávajú na svoje skoršie rozhodnutia, ale aj na rozhodnutia iných súdov (napr. už neexistujúceho Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti, Medzinárodného tribunálu pre morské právo, medzinárodných trestných tribunálov či rôznych iných univerzálnych alebo regionálnych mechanizmov ochrany ľudských práv).³⁷

Dopad tejto problematiky na súčasnosť a jej praktický význam pre pochopenie vývoja medzinárodného obyčajového práva, je však zrejmý aj zo samotnej práce Komisie OSN pre medzinárodné právo, keďže jej tretia správa explicitne spája súdne rozhodnutia s procesom identifikácie obyčajového práva.³⁸ V tomto kontexte sa potom argumentačné procesy (súdny dialóg) a sieť vplyvu jednotlivých rozhodnutí stávajú kľúčovými prvkami pri pochopení, ako sa medzinárodné právne normy formujú a kryštalizujú.

Doktrinálny výskum súdneho dialógu (ako súčasť komparatívneho právneho výskumu) postupne začal odhaľovať mosty medzi rôznymi medzinárodnými jurisdikciami prostredníctvom skúmania priamych a nepriamych citácií medzi medzinárodnými súdmi, prípadne rôznymi inými materiálmi. Tento výskum poskytuje dôkazy o „vnútorných a vonkajších“ vplyvoch, teda ukazuje, ako sa jednotlivé súdy inšpirujú pri rozhodovacej činnosti aj zo zdrojov mimo ich prostredia a ako ich rozhodnutia následne ovplyvňujú ďalšie súdne orgány.³⁹ Sieťová analýza citačných vzorcov potvrdzuje závery o vzniku „*jurisprudence constante*“, teda určitého druhu ustálenej praxe, prípadne konzistentných línií právneho uvažovania, ktoré sa vytvárajú medzi jednotlivými súdmi. Tento záver si všíma aj Komisia OSN

³⁵ LANDO, Massimo: Secret Custom or the Impact of Judicial Deliberations on the Identification of Customary International Law. In: *Cambridge Law Journal*, roč. 81, č. 3 (2022), s. 578–580.

³⁶ International Law Commission: First Report on Subsidiary Means; Second Report on Subsidiary Means; Third Report on Subsidiary Means; UN Doc A/CN.4/760 (2023), A/CN.4/769 (2024), A/CN.4/781 + Add.1 (2025).

³⁷ DE BRABANDERE, Eric: The use of precedent and external case law by the International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea. In: *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*, roč. 15, č. 1 (2016), s. 42–49.

³⁸ International Law Commission: Third Report on Subsidiary Means for the Determination of Rules of International Law, UN Doc A/CN.4/781/Add.1 (2025), § 206.

³⁹ Napr. BOBEK, Michal: *Comparative Reasoning in European Supreme Courts*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

pre medzinárodné právo a zároveň ho odlišuje od typického precedenčného systému založeného na doktríne *stare decisis*.⁴⁰

Inštitucionálna spolupráca medzi medzinárodnými súdmi predstavuje ďalší dôkaz o konvergencii v rámci rozhodovania v medzinárodnom súdnictve. Ako príklad možno uviesť pravidelné kontakty medzi Európskym súdom pre ľudské práva a Medziamerickým súdom pre ľudské práva a Africkým súdom pre ľudské práva a práva národov.⁴¹ Na základe týchto inštitucionálnych vzťahov tak dochádza formálne aj neformálne k výmene myšlienok a interpretačných postupov.

Tradičné prístupy k skúmaniu súdneho vplyvu však, podobne ako bolo uvedené vyššie, narážajú na podstatné limity pri zachytávaní úplného rozsahu dialógu a vplyvu medzi súdmi. Manuálna analýza citácií, hoci je hodnotná, dokáže zachytiť len povrch a čiastkový obraz, nedokáže však efektívne pokryť do detailov líniu spájajúcu rozhodnutia jednotlivých súdov. Manuálna analýza je problematickejšia o to viac, že častokrát nedokáže odhaliť jemné, na prvý pohľad neidentifikovateľné vplyvy na malej vzorke (napr. spoločné konceptuálne rámce), ktoré môžu byť významnejšie než explicitné citácie pri posudzovaní existencie právnej obšacie.

Využitie AI a sieťová analýza

Rozvoj technológií umelej inteligencie, najmä veľkých jazykových modelov a sofistikovaných nástrojov na analýzu textov, prináša rozšírenie metodologickej palety pre pochopenie toho, ako sa medzinárodné obyčajové právo vyvíja prostredníctvom súdnych rozhodnutí a dialógu medzi súdnymi orgánmi. Hlavnou výhodou AI je schopnosť systematicky a komplexne spracúvať rozsiahle korpuse právnych textov. Zároveň, v tomto aspekte predstavuje vhodný prostriedok na analýzu rozhodovacej činnosti medzinárodných súdov, keďže výstupy týchto inštitúcií sa nachádzajú v prehľadných databázach, resp. v zdigitalizovanej podobe.⁴² Kým tradičná komparatívna analýza by zahrnula prinajlepšom desiatky súdnych rozhodnutí, systémy AI dokážu analyzovať tisíce súdnych rozhodnutí, argumentov ako aj iných dokumentov naprieč viacerými jazykmi a jurisdikciami. Táto rozšírená kapacita rieši jednu z vyššie rozobratých limitácií tradičnej komparatistiky. Výhodou tohto prístupu môžu byť nové poznatky mapujúce vzťahy a vplyvy nielen medzi rôznymi súdmi, ale aj právnymi systémami. Hoci väčšina výskumu využitia AI v tejto

⁴⁰ International Law Commission, Second Report on Subsidiary Means for the Determination of Rules of International Law, UN Doc A/CN.4/769 (2024), s. 40-42, §§ 131-140.

⁴¹ Aktuálne napr. San José Declaration II (2023), dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/san_jose_declaration_2023_eng?download=true; Zároveň dokumentácia neformálnej spolupráce s ostatnými súdmi dokumentovaná na internetovej stránke: <https://www.echr.coe.int/web/echr/regional-human-rights-courts>.

⁴² Napr. databáza HUDOC, prípadne rozhodnutia MSD publikované na stránke súdu.

oblasti smeruje skôr k predikcii do budúcnosti,⁴³ niektoré z nástrojov sú využiteľné aj pre potreby skúmaných otázok.

Sieťová analýza citácií predstavuje najpriamejší spôsob mapovania súdneho vplyvu, keďže sleduje explicitné odkazy medzi rozhodnutiami a identifikuje, ktoré rozhodnutia mali najväčší vplyv na ďalší právny vývoj.⁴⁴

Medzi hlavné ciele sieťových analýz určite patrí identifikovať skupiny právnych princípov, mapovať šírenie právnych ideí a sledovať diachrónnu evolúciu rozhodnutí. Vo výskumoch takéhoto typu sú kladené dôrazy na interdisciplinárny prístup kombinujúci právo, dátovú vedu a sociológiu práva.⁴⁵

Štúdie citačných vzorcov postupne mapujú vzory vzájomného ovplyvňovania medzi zdanlivo odlišnými právnymi režimami a geografickými regiónmi.⁴⁶ V európskom kontexte nemožno opomenúť štúdiu Geltera a Siemsa, ktorí poskytujú detailnú empirickú analýzu rozšírenia právnych ideí prostredníctvom 1430 citácií medzi desiatimi najvyššími európskymi súdmi z korpusu viac ako 600-tisíc rozhodnutí (2000–2007).⁴⁷

Načrtnutý prístup možno ilustrovať na rozhodnutiach ESLP, ktorý sa od roku 1959 vyprofiloval ako kľúčová inštitúcia, ktorá v súčasnosti odráža historický význam súdu i jeho rozsiahlu judikatúru vo veciach základných práv s univerzálnym významom. V jednej zo štúdií sa možno stretnúť so skúmaním článku 8 Dohovoru, pričom v druhej časti štúdie autori skúmali korpus viac než 9-tisíc rozhodnutí a vzájomných citácií.⁴⁸

Okrem pozorovania priamych citácií, je možné zacieliť záber aj na implicitné vplyvy, čo môže ponúknuť hlbšie poznatky o tom, ako sa právne idey skutočne šíria medzi rôznymi súdnymi systémami. Výpočtové metódy dokážu identifikovať spoločné

⁴³ MEDVEDEVA, Masha – VOLS, Michel – WIELING, Martijn: Using Machine Learning to Predict Decisions of the European Court of Human Rights. In: *Artificial Intelligence and Law*, roč. 28, č. 2 (2020), s. 239–242.

⁴⁴ Pozri napr. prelomovú štúdiu mapujúcu sieť rozhodnutí Najvyššieho súdu Spojených štátov: FOWLER, James et al. Network analysis and the law: Measuring the legal importance of Supreme Court precedents. In: *Political Analysis*, roč. 15, č. 3 (2007), s. 324–346.

⁴⁵ VAN KUPPEVELT, Dafne – DIJCK, Gijs – GELDERS, Dave. Purposes and Challenges of Legal Network Analysis on Case Law. In: WHALEN, Ryan (ed.). *Computational Legal Studies: The Promise and Challenge of Data-driven Legal Research*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020, s. 265.

⁴⁶ GELTER, Martin – SIEMS, Mathias. Networks, Dialogue or One-Way Traffic? An Empirical Analysis of Cross-Citations Between Ten of Europe's Highest Courts. In: ANDENAS, Mads – FAIRGRIEVE, Duncan: *Courts and Comparative Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 201.

⁴⁷ GELTER, Martin – SIEMS, Mathias: Language, Legal Origins, and Culture Before the Courts: Cross-Citations between Supreme Courts in Europe. In: *Supreme Court Economic Review*, roč. 21, č. 1 (2013), s. 238.

⁴⁸ MOHAMMADI, Mohammad et al. Combining topic modelling and citation network analysis to study case law from the European Court on Human Rights on the right to respect for private and family life. In *Artificial Intelligence and Law* (2025), s. 7.

konceptuálne rámce, paralelné štruktúry odôvodňovania a podobné prístupy argumentácie.⁴⁹

Ako príklad možno poukázať na empirické poznatky zo štúdie, v ktorej boli skúmané modely trénované na rozsiahlych korpusoch súdnych rozhodnutí (11,5 GB dát pochádzajúcich z kontinentálneho a britského systému, 37 GB dát amerických súdnych rozhodnutí), pričom preukázali výrazne lepšie výsledky oproti všeobecným AI modelom pri identifikácii argumentačných štruktúr. Legal-BERTechr model, ktorý bol dodatočne trénovaný na rozhodnutiach ESLP (Zhang et al. testovali svoju metodológiu na ECHR korpuse zahŕňajúcom 42 prípadov s 290 tisíc slovami), pričom dosiahli relatívne presné výsledky ($F1 = 0,800$)⁵⁰ pri rozpoznávaní argumentačných klauzúl.⁵¹

Nie menej významným je časový rámec, keďže pri vizualizácii citačných sietí je možné identifikovať váhu a vplyv jednotlivých rozhodnutí tak, ako sa vyvíjali v čase. V prípade kombinácie korpusov viacerých súdov tento prístup tak môže zviditeľniť nielen historický vývoj súdneho dialógu, ale zviditeľniť aj „neviditeľné vlákna“ právneho vplyvu, ktoré prepájajú zdanlivo oddelené rozhodnutia a dopomôcť tak k identifikácii obvyčaje. Výhodou tohto prístupu je nepochybne kvantifikácia, ktorá v porovnaní s tradičnými kvalitatívnymi prístupmi často spoliehajúcimi sa na subjektívne hodnotenia relevantnosti a významnosti jednotlivých prípadov, dokáže poskytnúť systematické, opakovateľné a objektívne verifikovateľné výstupy z rozsiahlych datasetov. Takto posilnená transparentnosť pri výskume v konečnom dôsledku podporuje udržateľnejšie a na dôkazoch založené argumenty o existencii a obsahu obvyčajových noriem.

Jedným dychom je však potrebné poukázať aj na niektoré nedostatky tohto prístupu. Kvalita výstupov AI závisí predovšetkým od kvality a reprezentatívnosti analyzovaných údajov. Rozhodnutia z niektorých súdov, prípadne iné pramene môžu byť v digitálnych databázach nadreprezentované, zatiaľ čo iné môžu zostať pre AI v podstate neviditeľné.

Významnú výzvu predstavuje tiež interpretačná zložitosť právneho uvažovania. Hoci veľké jazykové modely dokážu identifikovať vzorce v právnom jazyku a argumentácii, mimoprávne faktory skrývajúce sa v texte rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú právnu interpretáciu a toho čo sa buď do rozhodnutia dostane alebo naopak, neodstane, sú

⁴⁹ RUIZ-DOLZ, Ramon – KIKTEVA, Zlata – LAWRENCE, John: Mining Complex Patterns of Argumentative Reasoning in Natural Language Dialogue. In: *Proceedings of the 63rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 1: Long Papers)*, 2025, s. 7421.

⁵⁰ F1 skóre sa využíva pri hodnotení modelov umelej inteligencie alebo strojového učenia, pričom kombinuje dve základné veličiny: presnosť (*precision*) a úplnosť (*recall*). Najvyššia možná presnosť je definovaná ako 1,0 resp. 100%.

⁵¹ ZHANG, Gechuan – NULTY, Paul – LILLIS, David: Enhancing legal argument mining with domain pre-training and neural networks. In: *Journal of Data Mining and Digital Humanities* (2022), s. 5.

nie vždy schopné rozoznať.⁵² Rizikom je, že AI rozpozná len povrchové jazykové vzorce a prehliadne hlbšie vplyvy na právny vývoj.

Čiastočným prekonaním týchto obmedzení môže byť integrácia technológie AI do tradičného výskumu, kde akademici z oblastí práva či dejín prinášajú nevyhnutné porozumenie interpretačných postupov a faktorov ovplyvňujúcich uvažovanie, zatiaľ čo systémy AI poskytujú analytickú kapacitu a schopnosti rozpoznávania vzorcov presahujúce ľudské možnosti.

Záver

Prienik umelej inteligencie a právnej metodológie nepredstavuje len technologickú inováciu, ale aj zásadný impulz na prehodnotenie doterajších výskumných postupov. Kľúčovým pozorovaním výskumu bola identifikácia komplexnej úlohy súdnych rozhodnutí medzinárodných súdnych orgánov, ktorá významne presahuje ich formálne zaradenie medzi subsidiárne prostriedky podľa článku 38 ods. 1 písm. d) Štatútu MSD. Skúmanie súdneho dialógu prostredníctvom sieťovej analýzy ukazuje, že medzinárodné obyčajové právo možno vnímať ako dynamický proces, formovaný nielen tradičnými prejavmi štátnej praxe a *opinio iuris*, ale aj sústavnými interakciami medzi súdnymi orgánmi. Táto perspektíva dopĺňa existujúcu doktrínu a zároveň otvára nové výskumné horizonty. Komparatívne metódy, hoci koncepčne prínosné, sú zaťažené systémovými problémami, najmä však nedostatočným zohľadnením právnych systémov globálneho juhu. Tieto limity sú osobitne problematické v kontexte súčasných diskusií o dekolonizácii medzinárodného práva. Implementácia AI nástrojov ponúka riešenie týchto problémov, vďaka schopnosti systematicky analyzovať rozsiahle korpory právnych textov v mnohých jazykoch a potenciálnom rozšírení geografického aj časového záberu takýchto analýz.

Výsledky viacerých interdisciplinárnych výskumov naznačujú, že metódy využívajúce AI majú potenciál odhaliť „neviditeľné vlákna“ právneho vplyvu, či už ide o explicitné citácie alebo implicitné argumentačné línie. Tieto nástroje môžu pôsobiť ako cenný doplnok k tradičným prístupom, ktoré sú často limitované rozsahom zdrojov a subjektívnymi skúsenosťami výskumníkov. Zároveň však nemožno opomenúť riziká, ktoré s využívaním AI súvisia. Interpretačná zložitosť právneho uvažovania, kontextuálne faktory ovplyvňujúce súdne rozhodovanie a kultúrne špecifiká rôznych právnych tradícií a veľkých právnych systémov zostávajú pre algoritmické prístupy iba čiastočne uchopiteľné. Existuje tak reálne riziko formalistického chápania právneho uvažovania bez porozumenia hlbším štrukturálnym a historickým súvislostiam.

⁵² V prípade (nielen) medzinárodného práva sú to politické okolnosti, historické a kultúrne predpoklady formujúce vývoj právnych konceptov v rôznych prostrediach.

Kľúčovou výzvou preto zostáva metodologická integrácia: ako vyvážiť silné stránky AI s nevyhnutnou právnickou (a historickou) skúsenosťou? Ukazuje sa, že najperspektívnejšie je chápať AI ako doplnkový analytický nástroj, ktorý umožňuje spracovať rozsiahle korpuse dát a vizualizovať vzťahy medzi rozhodnutiami, zatiaľ čo interpretácia a normatívne hodnotenie musia zostať v rukách právnikov.

Tieto poznatky naznačujú aj ďalšie perspektívne smery výskumu. V oblasti prieniku AI existuje nevyplnená medzera vytvorenia a trénovania modelov výlučne na korpusech medzinárodného práva, ktoré by mali zabezpečiť vyššiu presnosť pri identifikácii právnych konceptov a argumentačných štruktúr. Z hľadiska praktickej implementácie by prioritou malo byť vytvorenie šandardizovaných databáz obsahujúcich unifikované metadáta o medzinárodných súdnych rozhodnutiach, čo by podporilo systematickejší výskum.⁵³ Následne by bolo možné skúmať komplexné citačné siete nielen v rámci jednotlivých súdov, ale osobitne medzi viacerými súdmi navzájom. Takéto štúdie by mohli poskytnúť doposiaľ nespracované náhľady do dynamiky historického formovania a transformácie medzinárodného obyčajového práva v rôznych obdobiach, vrátane skúmania konvergenzie či divergencie v aplikácii medzinárodného práva.

Záverom možno konštatovať, že využitie umelej inteligencie pri výskume medzinárodného obyčajového práva prináša sľubný, ale zároveň metodologicky náročný posun. Otvára možnosti pre transparentnejšie skúmanie procesov, ktoré formujú normy medzinárodného práva. Tento príspevok naznačil cestu k metodologickej transformácii výskumu medzinárodného obyčajového práva prostredníctvom integrácie technológií AI. Rozšírenie výskumných možností podporených AI prichádza vo veľmi dôležitom okamihu medzinárodného práva, keď toto odvetvie čelí nielen fragmentácii ale aj kritikám nekonzistentnosti a nevykonalnosti. Úspech takéhoto prístupu však bude nevyhnutne závisieť od schopnosti právnickej komunity adaptovať sa na nové technológie pri súčasnom zachovaní kritického prístupu.

Zoznam použitej literatúry

1. ANGHIE, Antony: Rethinking International Law: A TWAIL Retrospective. In: *European Journal of International Law*, roč. 34, č. 1 (2023), s. 7–112.
2. BOBEK, Michal: *Comparative Reasoning in European Supreme Courts*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

⁵³ Niektoré datasety sú takto spracované pre vybrané súdy. Pozri napr. European Court of Human Rights Open Data, dostupné na: <https://github.com/echr-od>; FOBBE, Sean: Introducing twin corpora of decisions for the International Court of Justice (ICJ) and the Permanent Court of International Justice (PCIJ). In: *Journal of Empirical Legal Studies*, roč. 19, č. 2 (2022), s. 491–524 – dataset dostupný na: <https://zenodo.org/records/3826445>.

3. CASIS, Rommel: Re-customizing Customary International Law. In: *The Philippine Yearbook of International Law*, roč. 18, (2019), s. 1–36.
4. DE BRABANDERE, Eric: The use of precedent and external case law by the International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea. In: *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*, roč. 15, č. 1 (2016), s. 24–55.
5. ESLP vo veci Verein Klimaseniorinnen Schweiz and others proti Švajčiarsku, č. 53600/20, 09. apríl 2024.
6. FOBBE, Sean: Introducing twin corpora of decisions for the International Court of Justice (ICJ) and the Permanent Court of International Justice (PCIJ). In: *Journal of Empirical Legal Studies*, roč. 19, č. 2 (2022), s. 491–524.
7. FORTUNA, Marina et al. (eds.): *Customary International Law and Its Interpretation by International Courts: Theories, Methods and Interactions*. Cambridge: Cambridge University Press, 2024.
8. FOWLER, James et al. Network analysis and the law: Measuring the legal importance of Supreme Court precedents. In: *Political Analysis*, roč. 15, č. 3 (2007), s. 324–364.
9. GELTER, Martin – SIEMS, Mathias: Language, Legal Origins, and Culture Before the Courts: Cross-Citations between Supreme Courts in Europe. In: *Supreme Court Economic Review*, roč. 21, č. 1 (2013), s. 215–269.
10. GELTER, Martin – SIEMS, Mathias. Networks, Dialogue or One-Way Traffic? An Empirical Analysis of Cross-Citations Between Ten of Europe's Highest Courts. In: ANDENAS, Mads – FAIRGRIEVE, Duncan: *Courts and Comparative Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
11. HERNANDEZ, Gleider: On multilingualism and the international legal process. In: *Select proceedings of the European Society of International Law* (2010), s. 441–460.
12. JESSUP, Philip C.: *Transnational Law*. New Haven: Yale University Press, 1956.
13. KAMMERHOFER, Jörg: Customary International Law and Some of Its Problems. In: *European Journal of International Law*, roč. 15, č. 3 (2004), s. 523–553.
14. KISCHEL, Uwe: *Comparative Law*. Oxford: Oxford University Press, 2019.
15. LANDO, Massimo: Secret Custom or the Impact of Judicial Deliberations on the Identification of Customary International Law. In: *Cambridge Law Journal*, roč. 81, č. 3 (2022), s. 550–580.

16. MARCOS, Henrique: From Fragmented Legal Order to Globalised Legal System: Towards a Framework of General Principles for the Consistency of International Law. In: *Athena – Critical Inquiries in Law, Philosophy and Globalization*, roč. 3, č. 1 (2023), s. 90–124.
17. MEDVEDEVA, Masha – VOLS, Michel – WIELING, Martijn: Using Machine Learning to Predict Decisions of the European Court of Human Rights. In: *Artificial Intelligence and Law*, roč. 28, č. 2 (2020), s. 237–266.
18. MOHAMMADI, Mohammad et al. Combining topic modelling and citation network analysis to study case law from the European Court on Human Rights on the right to respect for private and family life. In *Artificial Intelligence and Law* (2025), s. 1–24.
19. NOLTE, Georg: How to Identify Customary International Law? – On the Final Outcome of the Work of the International Law Commission (2018). In: *KFG Working Paper Series, No. 37, Berlin Potsdam Research Group "The International Rule of Law – Rise or Decline?"*, 2019, s. 1–20.
20. PICKER, Colin: International Law's Mixed Heritage: A Common/Civil Law Jurisdiction. In: *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, roč. 41, č. 4 (2008), s. 1083–1140.
21. (Re)Searching for SWAIL. Part I: An Interview with Patryk Labuda and Marek Jan Wasiński, dostupné na: <https://voelkerrechtsblog.org/researching-for-swail-part-i/>.
22. (Re)Searching for SWAIL. Part II: An Interview with Patryk Labuda and Marek Jan Wasiński, dostupné na: <https://voelkerrechtsblog.org/researching-for-swail-part-ii/>.
23. ROBERTS, Anthea: Comparative International Law? The Role of National Courts in Creating and Enforcing International Law. In: *International and Comparative Law Quarterly*, roč. 60, č. 1 (2011), s. 57–92.
24. RUIZ-DOLZ, Ramon – KIKTEVA, Zlata – LAWRENCE, John: Mining Complex Patterns of Argumentative Reasoning in Natural Language Dialogue. In: *Proceedings of the 63rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 1: Long Papers)*, 2025, s. 7421–7435.
25. SANDHOLTZ, Wayne: Human rights courts and global constitutionalism: Coordination through judicial dialogue. In: *Global Constitutionalism*, roč. 10, č. 3 (2021), s. 439–464.

26. SHAHABUDDEEN, Mohamed: *Precedent in the World Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
27. SIEMS, Mathias M. The end of comparative law. In: *Journal of Comparative Law*, roč.2, č. 2 (2007), s. 133–150.
28. THIRLWAY, Hugh: *The Sources of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2019.
29. VAN KUPPEVELT, Dafne – DIJCK, Gijs – GELDERS, Dave. Purposes and Challenges of Legal Network Analysis on Case Law. In: WHALEN, Ryan (ed.). *Computational Legal Studies: The Promise and Challenge of Data-driven Legal Research*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020.
30. WOOD, Michael – SENDER, Omri: *Identification of Customary International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2024.
31. ZHANG, Gechuan – NULTY, Paul – LILLIS, David: Enhancing legal argument mining with domain pre-training and neural networks. In: *Journal of Data Mining and Digital Humanities* (2022), s. 1–15.
32. ZIMMERMANN, Andreas et al. (eds): *The Statute of the International Court of Justice: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2012.

Kontaktné údaje

Mgr. Igor Hron, PhD.
igor.hron@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Katedra právnych dejín a právnej komparatistiky